

RECENZJE I OMÓWIENIA

Recenzja wydawnicza książki: *Stanisław Kazimierz Kozuchowski Veritas quatuor causis demonstrata calamitatum regni Poloniae Prawda o klęskach Królestwa Polskiego uzasadniona czterema przyczynami opracował i wstępem opatrzył Zbigniew Chodyła z łaciny na język polski przełożył Dariusz Gwis przy współpracy Tomasza Stolarczyka, Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, Wieluń 2020, ss. 238.*

Wyżej wymieniona książka stanowi ambitną próbę rozwiązania ważnego problemu polskiej literatury barokowej, dotyczącego postaci Stanisława Kazimierza Kozuchowskiego – autora, którego twórczość ciągle jest w dużej mierze zagadką i o którym wiedzę czerpiemy głównie ze szczupłych i często już w jakimś stopniu przestarzałych ustaleń badaczy żyjących w drugiej połowie XX w.

Wypowiedzi Stefani Ochmann, wzmianki Henryka Olszewskiego, a zwłaszcza analizy Władysława Czaplńskiego dotyczące Kozuchowskiego, które stanowią wciąż podstawowe źródło dla poznania tego pisarza, nie przedstawiają w odczuciu wielu badaczy pełnego obrazu jego życia i działalności. Nie mogą być traktowane bez zastrzeżeń – jako materiał kompletny i skończony. Stały się wprawdzie podstawą naszych wyobrażeń o Kozuchowskim jako polityku i publicyście, posłużyły jako swego rodzaju próba naświetlenia kontekstu politycznego poczynań autora z Kozuchowa, sprowokowały niejednego z czytelników do zainteresowania się jego postawą i aktywnością. Ale z ustaleń tych nie wyłania się jeszcze pełny wymiar jego twórczości jako dzieła literackiego posiadającego własne cechy artystyczne, czerpiącego inspiracje z różnych źródeł, także ze starożytności. Rozumiemy jego poglądy w sprawie naprawy Rzeczypospolitej, wiemy, jakie miał zdanie o *liberum veto* i polskim Sejmie, znamy jego rolę w zawarciu pokoju andruszowskiego w 1667 r., ale zagadnienie, jak przedstawia się jego piśmiennictwo, na czym polega istota tego dorobku, pozostawało ciągle w sferze nieznanych. Wynikało to, rzecz jasna, z faktu, że jedyny drukowany utwór Kozuchowskiego *Veritas quatuor causis demonstrata calamitatum Regni Poloniae* nigdy od czasów baroku nie był wznawiany, nigdy nie był tłumaczony na języki nowożytne.

Jakież więc zadanie stawiają sobie w swej publikacji Zbigniew Chodyła, Dariusz Gwis i Tomasz Stolarczyk? Pragną w stosunku do zachowanego dzieła Kozuchowskiego dokonać wspomnianej przed chwilą czynności – chcą przedstawić jego zachowane piśmiennictwo, wydać je krytycznie, prze-

tłumaczyć na język polski, zanalizować biografię autora, pokazać najistotniejsze tematy przewijające się przez jego rozprawę, naświetlić dotychczasowy stan badań. Ambicją Zbigniewa Chodyły, Dariusza Gwisa i Tomasza Stolarczyka jest więc, by upowszechnić utwór Kożuchowskiego i w ten sposób zwiększyć zakres naszej wiedzy o autorze, którego działalność stanowi ważne wydarzenie polskiej historii i kultury. Ten cel realizują badacze w ścisłych granicach scjencyjnego rygoru i filologicznej akrybii. Już sam sposób prezentacji staropolskiego dzieła świadczy o umiejętnościach dostrzegania ważnych problemów badawczych, dowodzi sprawności podejmowania różnokierunkowych działań naukowych, gdyż książka obejmująca krytyczne tłumaczenie łacińskiego utworu stanowi także studium nad ważnymi aspektami siedemnastowiecznego parlamentaryzmu polskiego i niektórymi wydarzeniami ówczesnej polityki.

Zakres tematyczny książki jest zatem szeroki. Praca jej autorów polega nie tylko na przekładzie, lecz także dotyczy analizy ogólnohistorycznych zagadnień. Uwaga skupia się najpierw na sprawach biograficznych – z dążeniem do ujawnienia najistotniejszych cech epoki. Rozważania odnoszą się także do badaczy, którzy wcześniej zajmowali się działalnością Kożuchowskiego. Przedstawiono ponadto i wnikliwie omówiono wszystkie dostępne dzisiaj staropolskie wydania i egzemplarze utworu Kożuchowskiego. W części zaś translatorskiej obok tekstu oryginalnego i przekładu wyjaśniono w przypisach trudniejsze pojęcia, terminy, nazwy przewijające się przez dzieło. Mamy zatem w książce w zasadzie wszystko to, czego oczekuje się od nowoczesnego wydania dawnego utworu – konfrontację różnych spojrzeń badaczy na tę samą postać, analizę biograficzną, projekcję tych spraw na określone tło zewnętrzne XVII w., wreszcie przekład zaopatrzony w niezbędne eksplikacje i komentarze.

Oceniając całość publikacji, można stwierdzić, że inicjatywa Zbigniewa Chodyły, Dariusza Gwisa i Tomasza Stolarczyka jest bardzo cenna. Stworzyli książkę, która posiada dużo zalet i z pewnością spełnia swój podstawowy cel, jakim jest zapoznanie czytelnika z mało znanym staropolskim pisarzem.

Robert K. Zawadzki (Częstochowa)